

Cite: Khmelevska, O. M. (2020). Educational Novations: Scaling Up and Institutional Practices. *Demography and Social Economy*, 3 (41), 114-131. <https://doi.org/10.15407/dse2020.03.114>

<https://doi.org/10.15407/dse2020.03.114>

УДК [303.425/.8/.732]:37

JEL CLASSIFICATION: Z00, I29

О.М. ХМЕЛЕВСЬКА, канд. екон. наук, старш. наук. співроб., пров. наук. співроб.

Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України

01032, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 60

E-mail: kh_o@ukr.net

ORCID 0000-0002-6982-1312

ОСВІТНІ НОВАЦІЇ: МАСШТАБУВАННЯ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ПРАКТИКИ

Одним зі шляхів покращення якості освіти в Україні є впровадження освітніх новацій, ефективність та значущість яких доведено на рівні пілотних проєктів, програм, практик, у тому числі у інших країнах. Для цього доцільно скористатися прикладним потенціалом концепції масштабування, яка допомагає обґрунтувати структуру і алгоритм взаємопов'язаних дій на різних інституційних та управлінських рівнях.

Актуальність статті обумовлена тим, що нині на міжнародному рівні масштабування у сфері освіти перебуває під впливом міждисциплінарних розвідок і швидкого накопичення емпіричних даних у нових сферах освітньої діяльності, зокрема з питань сталого розвитку, а серед вітчизняних науковців і фахівців цю тематику досі недооцінено. Це зумовлює доцільність узагальнення концептуальних рамок та інституційних практик масштабування для подальшої концептуалізації його процесу.

Мета статті — формулювання багатовимірної концептуалізації масштабування освітніх новацій з урахуванням сучасних теоретичних та емпіричних досліджень масштабування у соціально значущих сферах, а також логіки узгодженості ключових компонентів, процесів і результатів масштабування.

Новизну дослідження засвідчує те, що дістала подальшого розвитку багатовимірної концептуалізації масштабування освітніх новацій, де як об'єкт масштабування запропоновано розглядати новацію, оскільки це поняття є ширшим за інновацію та охоплює більший діапазон освітньої діяльності, зокрема щодо імплементації принципів сталого розвитку. Обґрунтовано необхідність введення у вітчизняний науковий обіг англomовного поняття «сайт масштабування» (scaling site), що є важливим для розуміння й інтерпретації концепції масштабування.

Серед результатів дослідження варто відзначити запропоновану автором візуалізацію моделі масштабування, яка генерує різні міждисциплінарні ідеї та структури процесу масштабування з системної точки зору, охоплюючи ключові етапи та цикли. Увагу сфокусовано також на елементах та стратегіях масштабування (суб'єктах,

контекстах, вимірах, ресурсах і фінансових моделях, підходах і драйверах), сценаріях адаптації (сайтах, рівнях, секторах, циклах і термінах) і сценаріях трансформації об'єкта (включно із моніторингом та оцінкою). Зроблено висновок про доцільність використання концепції масштабування у сферах освітньої діяльності, для яких критично важливими є результативність і темпи упровадження відповідних нововведень.

Ключові слова: освітня новація, концепція масштабування, об'єкт масштабування, суб'єкт масштабування, сайт масштабування, стратегія масштабування, сценарій масштабування.

Постановка проблеми та актуальність. Для України, як і більшості країн, що приєдналися до виконання Цілей Сталого Розвитку до 2030 року (ЦСР), забезпечення якісної, справедливої та інклюзивної освіти не лише не втрачає актуальності, а й вимагає пошуку сучасних інструментів і механізмів щодо прискореного оновлення усєї освітньої екосистеми, які, поряд із іншими перевагами, дають змогу оптимізувати ресурсний потенціал суспільства шляхом упровадження нововведень, ефективність та значущість яких доведено на рівні пілотних проєктів і програм в Україні або за її межами.

Як свідчать багаторічні міжнародні дослідження, у соціально значущих сферах (охорона здоров'я та санітарія, освіта, соціальний захист, продовольча безпека) автоматичне перенесення таких одноразово тестованих новацій у «тканину» ширшого соціального буття практично неможливе через контекстуальні, інституційні, фінансові, політичні, соціальні або інші фактори, а результати необґрунтованих впливів і утручань дуже часто виявляються обмеженими, нетривалими чи несталими, зокрема з точки зору функціональних, управлінських і міжсекторальних міркувань. Для уникнення цих та інших протиріч, а також прискорення процесу впровадження новацій, науковці та практики, включно із міжнародними структурами і донорами, застосовують концепцію масштабування і продовжують активну роботу над розробкою універсальних міждисциплінарних прикладних інструментів масштабування (методик, рекомендацій, дорожніх карт тощо).

Концепція масштабування допомагає обґрунтувати структуру і порядок складного комплексу взаємопов'язаних дій на різних інституційних і управлінських рівнях, що є важливим для освіти, оскільки сфера її застосування постійно розширюється (наприклад, освітні компоненти міжнародних, регіональних і національних програм боротьби з бідністю, збереження репродуктивного здоров'я, протидії домашньому насиллю, охорони навколишнього середовища тощо).

Корисність концепції масштабування засвідчує і можливість пролонгації активності інвестицій. Так, за оцінками фахівців *The World Bank*, близько 90 % інвестицій міжнародних донорів, зроблених до 1995 року у штаті Баїя (Бразилія) для впровадження нової моделі надання соціальних послуг, залишалися активними і у 2000 році через вагомий соціальний ефект для бідних верств населення у сфері охорони здоров'я і освіти [1, с. 24].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує значний прикладний потенціал концепції масштабування, через що за останні десятиліття стрімко зростають обсяги секторальних, тематичних, міждисциплінарних та інших досліджень і публікацій. Мейнстрімом є збільшення теоретичних та емпіричних знань про те, що саме робить масштабування успішним і забезпечує довготривалий вплив — загальні підходи, вибір стратегій для оптимальної траєкторії масштабування, універсалізм об'єкта масштабування, апробація інструментів для уникнення потенційних перешкод. Концепція масштабування є відносно новою для ландшафту освіти (на відміну від бізнесу, охорони здоров'я, міжнародних програм розвитку, соціального підприємництва), але нині вона викликає значну зацікавленість у наукових і фахових колах.

Серед публікацій, що дали поштовх і натхнення автору для виконання цього дослідження, варто відзначити розробки міжнародних організацій і структур: *The World Bank* [1—3], *UNDP* [4, 5], *ExpandNet-WHO* [6—10], *FAO UN* [11], *UNICEF* [12], *UNESCO* [13], *USAID* [14, 15], *Brookings Institution* [16, 17], а також науковців і експертів [18—25].

Уваги заслуговують розробки міжнародної мережі *ExpandNet-WHO* щодо просування науки і практики масштабування, у тому числі поліпшення стратегічного планування та управління процесом масштабування у сфері охорони здоров'я. У публікації [8] 2009 року представлено концептуальні рамки масштабування, у [7] (2010) — детальний алгоритм процесу масштабування, а [19] (2011) обґрунтовано необхідність визначення кінцевої мети масштабування ще на етапі планування пілотних проектів або програмних досліджень з метою збільшення їхнього потенціалу для майбутніх великомасштабних впливів.

У публікації [4] (2013) запропоновано концептуальну основу і дорожню карту для масштабування ініціатив *UNDP* на національному, регіональному та глобальному рівнях, у тому числі політичні цикли та сценарії масштабування. Надано хронологію концепцій масштабування (1995—2013), включно із еволюцією змісту, визначень і шляхів застосування.

Фахівцями *USAID* 2015 року на основі бізнес-підходу обґрунтовано принципи, придатні для глобального масштабування міжнародними донорами та партнерами-виконавцями інновацій у сфері охорони здоров'я (а фактично, будь-якого медичного продукту — приладдя, ліків, діагностичних засобів, вакцин тощо) [14].

Що стосується безпосередньо сфери освіти, то, насамперед, акцентуємо увагу на роботі С.І. Кобурн (С.Е. Coburn) [19]. Для обґрунтування стратегій освітніх реформ і дизайну відповідних досліджень вона одна з перших запропонувала концептуалізацію масштабування, що спирається на чотири взаємопов'язані виміри — глибину, сталість, поширеність і зрушення у сфері відповідальності за реформу. Піддаючи критиці досліджен-

ня, зосереджені лише на кількісному відтворенні освітньої діяльності (показники охоплення, кількості), С.І. Кобурн наголошує на необхідності включення інституційних аспектів і соціальних мереж, що допомагають глибоко і осмислено змінювати практику.

Дж. Перлман Робінсон (J. Perlman Robinson), Р. Уінтроп (R. Winthrop) та Е. МакГівней (E. McGivney) [17] розглядають масштабування як дієвий інструмент прискорення прогресу ЦСР у сфері освіти, зокрема щодо досягнення рівних можливостей для дітей і молоді у країнах із низьким та середнім рівнями доходів. Вони обґрунтували важливість підходу до освітньої інновації з точки зору масштабування, а також запропонували інструменти для оцінювання потенціалу масштабування та розробки ефективної стратегії масштабування. Центральним для дослідників стало також питання успішного масштабування якісного навчання (*successful scaling of quality learning*), зокрема процесу поширення основних принципів ефективних моделей навчання та їхньої адаптації у різних контекстах, а також покращання результатів навчання за компетентнісним підходом.

Підходи UNICEF до відбору фіналістів міжнародного конкурсу «Інновації в освіті» за допомогою інструмента оцінки масштабування *International Systems Management (MSI)* висвітлено [12], що також дає змогу оцінити реалістичність масштабування інновацій програмними менеджерами і визначити особливості фінансування інновацій донорськими організаціями.

М. Мікелсон (M. Mickelsson) та Г. Денісон (A. Danielsson) [21] дослідили концепцію масштабування крізь призму проблематики суб'єктивності освітніх проєктів і пропонують розглядати масштабування як процес навчання (*learning process*) суб'єктів, що упроваджують або поширюють освітні інновації у нові контексти, сайти, діяльність. За цим підходом, на їхню думку, можна дослідити можливості та обмеження освітніх інновацій, фокусуючись на масштабуванні об'єкта, суб'єкта і сайта.

М. Мікельсон (M. Mickelsson), Д.О. Кронлід (D.O. Kronlid) та Х. Лотц-Сісітка (H. Lotz-Sisitka) [22] розглядають масштабування «освіти для сталого розвитку» (ОСР) як процес навчання і пропонують виокремлювати ОСР-діяльність, зумовлену складністю, специфічністю та етичністю проблем сталості. Презентовано *Re-Solve* — інструмент ітераційного процесу нарощування потенціалу для побудови даних із масштабування ОСР-діяльності, масштабування ОСР-діяльності трактовано як рух і моменти реконтекстуалізації, адаптації й трансформації.

Ф. Спіра (F. Spira) та С. Тшинінгамве (S. Tshiningayamwe) [13] розглядають характеристики й особливості процесу масштабування ОСР, а також систематизують емпіричні знання про мережеве партнерство. Акцент зроблено на необхідності врахування варіативності об'єктів, суб'єктів і сайтів масштабування ОСР через багатофункціональність і різноспрямованість діяльності у сфері ОСР.

Таким чином, масштабування освітніх нововведень перебуває під впливом міждисциплінарних розвідок і швидкого накопичення емпіричних даних у нових сферах освітньої діяльності, що зумовлює доцільність подальшої концептуалізації процесу масштабування та комбінації його ключових компонентів.

Мета статті — формулювання багатовимірної концептуалізації масштабування освітніх новацій, що враховує сучасні теоретичні та емпіричні дослідження масштабування у соціально значущих сферах, а також логіку узгодженості ключових компонентів, процесів і результатів масштабування.

Новизна роботи. Дістала подальшого розвитку багатовимірна концептуалізація масштабування освітніх новацій, у тому числі візуалізація моделі масштабування. Як об'єкт масштабування запропоновано розглядати новацію, оскільки це поняття є ширшим за інновацію та охоплює більший діапазон освітньої діяльності, зокрема щодо імплементації принципів сталого розвитку. Обґрунтовано необхідність уведення у вітчизняний науковий обіг англomовного поняття «сайт масштабування» (*scaling site*), що є важливим для розуміння та інтерпретації концепції масштабування.

Методи дослідження. Дослідження виконано у два етапи. На першому проаналізовано сучасні академічні дискурси і систематизовано теоретико-методологічні підходи, концептуальні рамки й інституційні практики масштабування у соціально значущих сферах, зокрема щодо імплементації принципів сталого розвитку. Це дало змогу на другому етапі дослідження розвинути багатовимірну концептуалізацію масштабування освітніх новацій. Запропонована концептуалізація генерує різні міждисциплінарні ідеї та структури процесу масштабування з системної точки зору, охоплюючи усі етапи та цикли масштабування.

У роботі використано сукупність загальнонаукових методів дослідження: узагальнення, синтезу, аналогій, а також абдуктивний метод, за допомогою якого системний і логічний аналіз поєднано з розвитком теорії та науковим моделюванням на основі графічних символів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У різних галузях досліджень термін «масштабування» є одним із найуживаніших у широкому спектрі визначень загальної концепції масштабування / масштабу, провідну ідею якої науковці трактують як процес перенесення або розширення / збільшення діяльності, продукції, функцій, доступу, впливу / інтервенцій тощо, зокрема за рахунок ефективнішого використання чи додавання певних ресурсів, а також модифікації системи, у якій чи для якої здійснюють масштабування.

У соціально-економічному контексті активне обговорення концепції масштабування розпочалося ще з 1970-х років. Але огляд публікацій останніх років показав не лише розмаїття інтерпретацій самої концепції, а й відсутність консенсусу щодо дефініції масштабування. Навіть до самого

терміну застосовують низку синонімічних понять, що ускладнює переклад. Так, серед найживаніших англійською слів і словосполучень: *scaling*, *scaling out*, *scaling deep*, *scale* (один із варіантів перекладу українською — масштабування), *scaling up*¹ (*Idem* або збільшення / підняття масштабу), *expansion*, *expanding* (розширення, збільшення), *growing*, *explosion* (зростання), *rolling out*, *going to scale* (розгортання), *spreading*, *spread*, *diffusion* (розповсюдження, поширення, збільшення), *replication*, *replicating* (тиражування, реплікація), *mainstreaming* (актуалізація, інтеграція), *developing* (розвиток, освоєння).

Через обмежені обсяги статті наведемо кілька визначень масштабування, що стосуються сфери освіти.

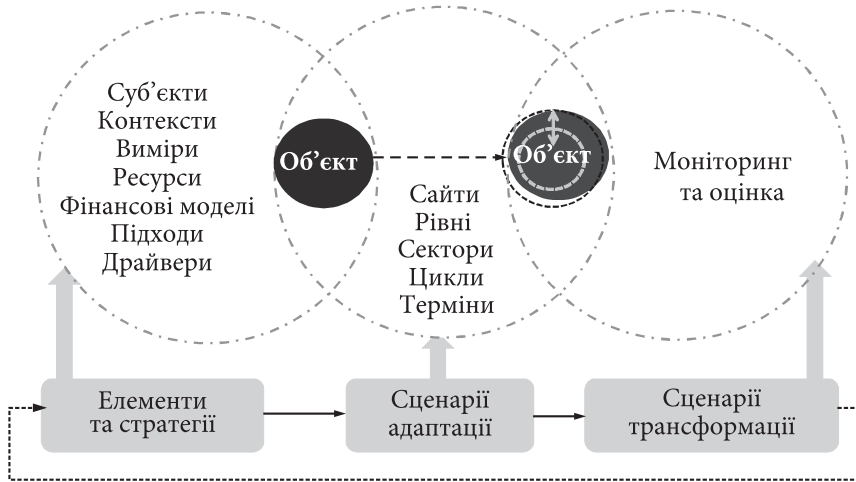
У рамках ОСР у роботі [22, с. 136] запропоновано розглядати масштабування (*scaling*, *scaling up*) через включення кількісних та якісних вимірів розширення ОСР і визнання того, що масштабування ОСР відбувається у різних вимірах, масштабах та на багатьох рівнях.

У дослідженні [13, с. 199], також у рамках ОСР, масштабування (*scaling*) пропонують розглядати як цілеспрямований заздалегідь підготовлений процес, завдяки якому ОСР змінює систему, де її застосовують, шляхом поглиблення впливу на конкретну локацію чи цільові групи і контексти інституціонального управління в інших локаціях.

Стосовно масштабування доступної якісної освіти терміном «масштабування» (*scaling*) у роботі [17, с. 35] визначають діапазон шляхів, які розширюють і поглиблюють ефективні підходи (такі як політика, практики, ідеї), що призводять до довготривалого поліпшення життя людей. У цій роботі наголошено, що саме дефініція масштабування визначатиме, як будуть розробляти політику полісмейкери, якими будуть дизайн та імплементація програм і політик, як донори будуть фінансувати втручання / інтервенції, а вчені — досліджувати ці проблеми.

Розрізняють вузький і широкий підходи до трактування масштабування. За вузьким підходом його розглядають у традиційному значенні цього терміну, тобто як лінійний, механістичний перенос практик, знань або втручань, що довели свою ефективність у невеликих локаціях, умовах, ландшафтах. У цьому випадку розширення проектів, програм, реформістських заходів тощо означає охоплення більшої кількості бенефіціарів, спільнот, регіонів або інституційних одиниць. За ширшим підходом процес масштабування повинен ураховувати якомога більше взаємозалежних і контекстуальних вимірів (економічних, соціальних, політичних, історич-

¹ Саме це поняття часто використовують у документах і публікаціях UNESCO, UNDP, FAO UN, ExpandNet-WHO, The World Bank, The Brookings Institution та ін. Так, UNESCO трактує термін «*scaling up*» як вертикальне масштабування або інтеграцію ініціативи у розробку політики [13, с. 198].

Рис. 1. Багатовимірна концептуалізація масштабування освітніх новацій
Джерело: розроблено автором на основі [4, 6—8, 10, 11, 13, 15, 17, 19—22, 24].

них, культурних, етичних, технологічних тощо) на різних рівнях (глобальному, регіональному, національному, місцевому). Методологічні наслідки такого підходу дають змогу оцінити глибину, сталість, потенціал та обмеження відповідних впливів або трансформацій [19, 24], при цьому критерії оцінювання будуть набагато складнішими (не просто кількісними), і будуть змінюватися, а розробка й узагальнення таких критеріїв потребуватиме спільного напрацювання знань [24]. Таким чином, процес масштабування досліджується як багатовимірне та динамічне явище.

На рис. 1 представлено багатовимірну концептуалізацію масштабування освітніх новацій, яка генерує різні міждисциплінарні ідеї щодо структури процесу масштабування з системної точки зору. Увагу сфокусовано на сценаріях трансформації об'єкта масштабування та логіці узгодженості передумов, процесів і результатів масштабування. Перетинання трьох сфер вказує на можливість ітерацій ключових компонентів на кожному з етапів масштабування. Наприклад, відібрані фінансові моделі можуть бути додатково скориговані з урахуванням рівнів або термінів масштабування, а моніторинг — застосований у процесі адаптації об'єкта масштабування на різних сайтах і циклах.

Елементи та стратегії. У рамках нашого підходу *об'єктом масштабування* є освітня новація. Цей термін (від лат. *novatio* — оновлення, зміна) використано для позначення самого факту появи нововведення, нового нематеріального явища або матеріального об'єкта, які, у порівнянні з їхніми аналогами (якщо такі є), мають абсолютно нові якості чи властивості. На нашу думку, у сфері освіти з'являється все більше новацій, які мають абстрактний характер (наприклад, імплементація цінностей сталості). На на-

ступних етапах масштабування новація може еволюціонувати у інновацію (як-от втілення нових педагогічних підходів, освітніх програм тощо), а отже почне містити компонент процесності та «підпорядковуватися» теорії дифузії інновацій Е.М. Роджерса (E.M. Rogers).

Контентний аналіз теорії і практики масштабування показав, що об'єктом можуть бути: ідея, принцип, підхід, експеримент, модель, захід, метод, ініціатива, методика, практика, послуга, технологія, проєкт, програма, політика, реформа тощо. Наразі об'єкти можуть бути цифровими (наприклад, онлайн доставка цифрових технологій) і стосуватися одночасно формальної та неформальної освіти.

Освітні проєкти з питань ОСР частіше за все масштабують не повністю, а як конкретні аспекти проєкту (як-от принципи, норми і цінності, модель процесу навчання, технологію управління, модель інституційного підходу), при цьому сам об'єкт масштабування також можна змінювати. За цим підходом увага фокусується на одній ініціативі чи аспектах ініціативи ОСР, які успішно пілотують на одному сайті, а потім переносять у інші локації чи цільові групи. Проте такий підхід наразі піддають критиці, адже метою масштабування не є спрощене тиражування програм або розширення індивідуальних ініціатив у різних локаціях. Масштабування повинно зосередитися на тому, як працюють організації для досягнення колективного впливу, як діють мережі організацій-партнерів для трансформації системи [13, с. 200]. Також міжнародний досвід свідчить, що діяльність із масштабування ОСР може містити декілька об'єктів масштабування одночасно [22].

Суб'єкти масштабування — це всі учасники процесу масштабування — його ініціатори, донори, спонсори, провайдери, а також користувачі, бенефіціари, потенційні отримувачі та інші стейкхолдери. Суб'єктами можуть бути міжнародні структури й організації, національні та місцеві інституції, недержавні та громадські організації, фахівці, полісмейкери, дослідники, члени професійних спільнот тощо. Суб'єкти можуть створювати різноманітні конфігурації (інститути державного сектора та мережа приватних провайдерів [8]), займати декілька позицій під час процесу масштабування (як ініціатори та/або партнери та/або бенефіціари [13]), а також знаходитися на різних функціональних та управлінських рівнях (від досліджень до політики і практики [22]). Важливим питанням є визначення повноважень щодо схвалення управлінських рішень і загального керівництва, а також порядку координації між суб'єктами [7, 10].

Контексти масштабування. Масштабування не відбувається у вакуумі, тому, за підходом *ExpandNet-WHO* [7, 8, 10], як один із ключових елементів масштабування варто розглядати «середовище, що оточує» (*environment*) — умови та інституції, що є зовнішніми по відношенню до користувачів, проте взаємодіють між собою та принципово (як можливості або обмеження) впливають на елементи, процеси і перспективи масштабуван-

ня. Це політична система і політика; бюрократичні структури та бюрократична культура; обсяги та тривалість донорської підтримки; цільовий сектор масштабування та інші релевантні інституції; соціоекономічний, культурний, гендерний та інші соціокультурні контексти; права людини та потреби населення. Розуміння «середовища, що оточує» допомагає збалансувати різні (подеколи конфліктні) інтереси і впливи, полегшує розробку та управління стратегіями масштабування, прискорює адаптацію об'єкта масштабування.

Для освіти це особливо актуально, оскільки вона є контекстуальною за своєю суттю, дослідники розглядають її як процес і результат інтерактивного процесу (взаємодії, обміну досвідом, практик, емпатії та ін.), що може мати ситуативну специфіку (наприклад, особливості комбінаторики заходів для покращення якості освіти у різних країнах, наслідки децентралізації відповідальності за здобуття освіти, існування соціального консерватизму щодо впровадження програм сексуального виховання) [17, 23].

Виміри / типи масштабування належать до сфери стратегічного вибору процесу масштабування. Звичайно виокремлюють три виміри, що плануються, — горизонтальний, вертикальний та функціональний. Існує також незаплановане / некероване масштабування — спонтанна дифузія. Оскільки для успішного масштабування використовують різні комбінації вимірів, універсальної системи масштабування досі не розроблено.

Горизонтальне — це масштабування на нові географічні локації або охоплення нових цільових груп, спільнот тощо.

Вертикальне (або інституціоналізація) — це масштабування через ухвалення політичних зобов'язань, офіційних урядових рішень для адаптації ініціатив тощо, які призводять до інституалізації шляхом національних / міжнародних механізмів планування, зміни / адаптації політики, законодавства, регулювання чи інших юридичних дій. Обрання цього виміру масштабування передбачає розуміння політичних процесів, дотичних до сфери масштабування. Цей вимір стосується масштабування за інституціональною шкалою / рівнями (від місцевого, локального до субнаціонального, загальнонаціонального, міжнародного рівнів чи навпаки) і, як правило, охоплює багатьох стейкхолдерів [10, 13, 17, 20].

Функціональне масштабування (або диверсифікація [7, 10]) фокусується на збільшенні сфер та/або видів діяльності внаслідок виявлення нових потреб.

Виокремлюють також *організаційне* масштабування [17] щодо зміцнення потенціалу, збільшення ефективності, результативності та сталості діяльності (за рахунок участі інших організацій або створення нової організації, мережі тощо).

Ресурси масштабування — це організаційні та управлінські можливості, логістичні та інформаційні системи, фінанси та технічна допомога, ін-

ституційні та партнерські структури, людські ресурси, система навчання персоналу, тобто різні види ресурсів, що використовують як заплановані або мобілізують додатково у процесі масштабування [7, 12, 17, 22].

Фінансова модель передбачає джерела та види інвестицій для масштабування. Наприклад, для ініціатив ОСР використовують [13, с. 204]:

- державні субсидії, що надаються переважно як гранти під конкретні проекти. Кошти можуть надходити від міністерств і відомств різних профілів (освітнього, екологічного, економічного);
- приватні кошти або гранти у вигляді щомісячних пожертвувань, доходів від кампаній, заявок на участь у великих приватних фондах;
- зароблені кошти — важливе джерело фінансування для неприбуткових організацій, що діють як соціальні підприємства. У таких випадках ініціатива пропонує продукти і послуги, які (частково) оплачують цільові групи.

Вибір джерела фінансування залежить, насамперед, від контексту ініціативи ОСР, підприємницького досвіду та ноу-хау персоналу. У країнах, де переважно державний сектор освіти, важливим джерелом фінансування ініціатив ОСР є національний чи місцевий уряди. Якщо ініціативу позиціонують як засіб сприяння здійсненню державної політики та програм, то вірогідніша мобілізація урядового фінансування. Державні субсидії та приватне спонсорство є важливими джерелами фінансування ініціатив для цільових груп, що не здатні самостійно фінансувати діяльність у рамках ОСР. Стратегії самостійного заробляння коштів спрацьовують краще у випадках, коли цільова група здатна оплатити послуги, а ініціатива здатна поєднати логіку впливу з бізнес-логікою [13].

Як показує міжнародний досвід, фінансові зобов'язання, насамперед донорів, у процесі масштабування можуть скорочуватися та переводитися на регулярну бюджетну основу [4]. Тому масштабування потребує стабільного та довгострокового фінансування, у тому числі через застосування багаторівневої моделі фінансування на різних етапах масштабування [6].

Підходи до масштабування відображають конкретні варіанти його здійснення. Наприклад, у роботі [13, с. 201] наведено класифікацію підходів для ініціатив ОСР за такими п'ятьма доменами: партнерство; відкритість; інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ); адвокація; фінансова модель². Ці підходи є позаорганізаційними, тобто сфокусованими лише на контексті «навігації» ініціативи (на відміну від внутрішньо організаційних підходів, націлених на підготовку персоналу, удосконалення систем управління, зміцнення команди).

Партнерство передбачає співпрацю ініціативи ОСР з іншими акторами (політиками, недержавними організаціями, компаніями) шляхом: авто-

² Фінансові моделі ми розглядаємо як самостійний елемент масштабування.

номної роботи, без будь-якої залежності від партнерських організацій; двосторонніх партнерств, зокрема у формі соціальної франшизи / ліцензії; роботи через мережі. *Відкритість* відображає ступінь відкритості знань і досвіду для інших (збереження знань, у тому числі через товарні знаки чи авторські права; обмін знаннями лише зі стратегічними партнерами; вільний доступ до знань). *Використання ІКТ* як: ядра масштабування (всеохопного використання ІКТ у діяльності й організаційній стратегії); асистента (ІКТ як технологія лише підтримує роботу ініціативи); оффлайн (ініціатива відмовляється використовувати ІКТ для доставки та поширення її проєктів, програм, а знання передають через семінари, лекції) [13].

Драйвери масштабування — це функції, події, обставини, діяльність, заходи, агенти, лідери, які сприяють або покращують масштабування [16, 22, 23].

Сценарії адаптації дають змогу корегувати структури, параметри і характер масштабування з використанням стандартизованих і гнучких підходів, процедур.

Сайт масштабування. Одним із структурних елементів теорії масштабування є поняття «сайт масштабування» (англомовний варіант — *scaling site*), тобто «місце» (положення, розташування, знаходження), де безпосередньо масштабують об'єкт. Це може бути установа, локація, сектор, інституція, позиція, цільова група населення тощо. З точки зору логіки поняття «сайт масштабування» доцільно розглядати як гіперонім, що має узагальнений зміст щодо всієї множини його інтерпретацій, які, у свою чергу, мають різні ознаки, властивості, характеристики (наприклад, фізичні, географічні, матеріальні).

Вибір сайту має вагомий вплив на успіх масштабування. У роботі [22] запропоновано також розрізняти ресурсний (*source*) та цільовий (*target*) сайти, між якими «еволюціонує» об'єкт масштабування.

Рівні. Масштабування, як ітеративний та інтерактивний процес, може відбуватися за різними сценаріями та охоплювати різні рівні. Наприклад, національну ініціативу починають упроваджувати як пілот на локальному рівні, результати якого згодом оцінює інституція (мезорівень) та адаптує нормативні акти (національний рівень). Після цього на інших сайтах масштабування (локальний рівень) досліджують вплив змін, у разі необхідності, змінюють інституційні налаштування (мезорівень), та, нарешті, упроваджують програму / політику на національному рівні. За іншим сценарієм масштабування може стартувати з локального пілотного проєкту або інновації, що через інституційне оцінювання, адаптацію на інших сайтах і врахування результатів моніторингу упроваджують у національну програму / політику [4, с. 9—10].

Сектори. Масштабування може охоплювати галузеві та інституційні сектори або їх комбінацію (наприклад, одночасно сфери освіти та охорони

здоров'я із залученням державних, приватних і неурядових інституцій). Важливо також урахувати, що інституціалізація об'єкта масштабування у приватному секторі може бути простішою, ніж у державному, з його складними управлінськими, бюрократичними, програмними процедурами, політичною конкуренцією та опором [7, 9, 10].

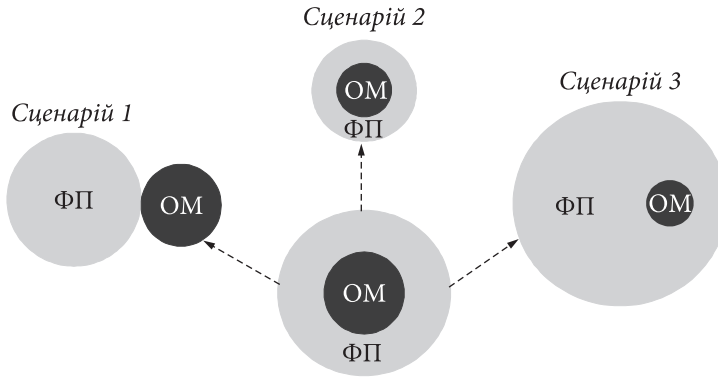
Цикли. Як зазначає С. Бенет (S. Bennett) [15, с. 8—18], масштабування об'єкта (наприклад, пілотного проєкту) може відбуватися у будь-якій точці циклу реалізації загальнонаціональної секторальної реформи, тобто такі цикли не ідентичні. Упродовж повного циклу реформи мета та стратегії пілотного проєкту можуть змінюватися — від генерації запиту на реформу до емпіричного дослідження переваг та недоліків альтернативних планів / механізмів реформи у конкретному контексті.

Терміни. Масштабування «великого» об'єкта (наприклад, реформи, одним із завдань якої є інституціональна розбудова) вимагає довготривалого часового горизонту — від трьох до 15 років. Тому вірогідність зміни урядів, джерел фінансування, пріоритетів донорів тощо зумовлює розгляд масштабування як системного та заздалегідь скоординованого процесу [4, 8, 11, 15, 16].

Сценарії трансформації. П. Суторіс (P. Sutoris) [24], досліджуючи етичні аспекти масштабування втручань в освіту, пропонує застосовувати концепцію інтерфейсу щодо взаємодії таких втручань і контекстуальних факторів, які формують реалізацію масштабування. При цьому він розрізняє два компоненти втручань. З одного боку, це елемент втручання, який масштабується, — власно це й є об'єкт масштабування (прикладом об'єкта може слугувати впровадження інноваційного педагогічного підходу для викладання екологічної освіти у школі). З другого боку, успіх цього елемента залежить від інших компонентів на кожному сайті масштабування, що можна визначити як фактори підтримки, які, в свою чергу, можуть змінюватися чи адаптуватися залежно від обставин. Так, на одному сайті масштабування фактором підтримки буде готовність вчителів змінити свої підходи до викладання, на іншому — знадобиться програма перепідготовки вчителів. Як зазначає П. Суторіс, ураховуючи багатовимірність освітніх заходів, що можуть масштабуватися, фактори підтримки, на відміну від багатьох об'єктів масштабування, навряд чи будуть вимірюватися як кількісні.

У роботі [24] наведено декілька з можливих сценаріїв трансформації об'єкта масштабування (рис. 2).

За *першим* сценарієм об'єкт масштабування не змінюється, але сайт масштабування не пропонує фактори підтримки щодо такого втручання. У такому випадку можна говорити про те, що сайт масштабування був обраний невдало, а масштабування навряд чи буде успішним за відсутності факторів підтримки. За *другим* сценарієм точність об'єкта масштабування зменшується пропорційно доступним факторам підтримки, отже успіх

Рис. 2. Можливі сценарії трансформації об'єкта масштабування: ОМ — об'єкт масштабування, ФП — фактори підтримки
Джерело: [24, с. 401].

масштабування залежатиме від того, чи вистачить потенціалу втручання на конкретному сайті масштабування. За *третьім* сценарієм точність об'єкта масштабування зменшується попри великі обсяги підтримки сайту масштабування. Такий сценарій, імовірно, є наслідком недоліків із боку агента з упровадження, таких як низька інституційна спроможність, неадекватний моніторинг, корупція тощо. Отже, на думку П. Суторіса, хоча вибір належного сайту масштабування (як це демонструє перший сценарій), безсумнівно, важливий, інтерфейс між об'єктом масштабування та факторами його підтримки є ключовим для успіху втручання у всіх цих випадках.

Для виокремлення явищ, які відбуваються в цьому інтерфейсі як предмет вивчення, аналітична база має передбачати, що масштабування об'єктів реалізується з високою точністю на сайтах і що на кожному сайті є відповідні фактори підтримки [24].

На можливості зміни об'єкта масштабування через взаємодію з новим контекстом акцентують увагу й інші дослідники [13, 22], зокрема щодо актуальності розробки концепції масштабування об'єкта [22].

Моніторинг та оцінка. Окрім налагодження системи звітності (зокрема для генерації накопиченого досвіду і знань про масштабування), важливими є методика, процедури, інструменти та логістика збору інформації для оцінювання безпосереднього (*output*) та довгострокового (*outcome, impact*) результатів масштабування. Отримання доказів успіху є найскладнішим завданням, оскільки відстеження повного ефекту, зокрема соціального, може потребувати багато років [12, 18, 23].

Висновки. Гіпотеза цього дослідження враховувала, що масштабування освітніх новацій не може відбуватися автоматично, а потребує ретельного стратегічного планування. Результати дослідження показали, що підготовка для впровадження освітніх новацій вимагає одночасного визначення

кінцевої мети масштабування, нарощування організаційного та інституційного потенціалів, забезпечення стабільного фінансування на більші терміни, ніж типові проектні цикли, а також планування потенційних проблем, зокрема врахування наслідків трансформації об'єкта масштабування. Незалежно від обраних елементів і стратегій масштабування, адаптація та трансформація об'єкта масштабування навряд чи будуть відбуватися за спрощеним, лінійним сценарієм. При цьому суб'єкти та сайти масштабування також можуть зазнавати змін. Отже, процес масштабування необхідно досліджувати як багатовекторне та динамічне явище за допомогою багатовимірної концептуалізації масштабування.

Перспективи подальших досліджень. По-перше, прикладні розробки з питань моніторингу і оцінки масштабування, у тому числі критерії та типи оцінки, стандартизовані процедури для відстеження прогресу масштабування. По-друге, науковий аналіз емпіричних досліджень стосовно можливих сценаріїв трансформації об'єктів, суб'єктів і сайтів масштабування у різних видах освітньої діяльності.

Також, на нашу думку, дослідження соціального інвестування у сфері освіти крізь призму концепції масштабування дасть змогу розглядати освіту як довгострокову нематеріальну інвестицію, виокремити фінансові та нефінансові інструменти соціального інвестування, у тому числі соціальні компоненти процесу змін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Scaling up poverty reduction. Special report / Development OUTREACH. World Bank Institute. October 2004. Vol. 6, № 3. 44 p. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/308651468216967934/pdf/263900NEWS0REP1o0A2005100101PUBLIC1.pdf> (дата звернення: 12.06.2019).
2. Duflo E. Scaling Up and Evaluation / Annual World Bank Conference on Development Economics 2004. P. 341—369 URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/146321468782136917/pdf/28101.pdf> (дата звернення: 12.06.2019).
3. Improving Health Service Delivery in Developing Countries: From Evidence to Action / ed. by David H. Peters ... [et al.]; The International Bank for Reconstruction and Development, The World Bank. Washington, 2009. 366 p. <https://doi.org/10.1596/978-0-8213-7888-5>
4. Guidance note. Scaling up Development Programmes / UNDP. January 2013. 32 p. URL: https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/poverty-reduction/participatory_localdevelopment/guidance-note--scaling-up-development-programmes.html (дата звернення: 12.12.2019).
5. Spark, Scale, Sustain. Innovation for the Sustainable Development Goals: 2016 Year in Review / UNDP. 2016. 80 p. URL: [https://www.undp.org/content/dam/undp/library/innovation/Version 24 web friendly - August 2 - Annual Report 2016 V17.pdf](https://www.undp.org/content/dam/undp/library/innovation/Version%2024%20web%20friendly%20-%20August%20-%20Annual%20Report%202016%20V17.pdf) (дата звернення: 17.01.2020).
6. Beginning with the end in mind. Planning pilot projects and other programmatic research for successful scaling up / WHO, ExpandNet. 2011. 26 p. URL: https://www.who.int/reproductivehealth/publications/strategic_approach/9789241502320/en/ (дата звернення: 12.06.2019).

7. Nine steps for developing a scaling-up strategy / WHO, ExpandNet. 2010. 44 p. URL: https://www.expandnet.net/PDFs/ExpandNet-WHO_Nine_Step_Guide_published.pdf (дата звернення: 12.06.2019).
8. Practical guidance for scaling up health service innovations / WHO, ExpandNet. 2009. 64 p. URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44180/9789241598521_eng.pdf;jsessionid=763465865FC99FE0B1366249D5A1ADDD?sequence=1 (дата звернення: 12.06.2019).
9. Scaling Up Educational Interventions in Nigeria: A Call to Action / The Education Partnership Centre (TEP), ExpandNet. 2016. 11 p. URL: https://tepcentre.com/wp-content/uploads/2017/05/TEPCentre-ExpandNet-Scaling-Up-WhitePaper_11Aug2016.pdf (дата звернення: 12.06.2019).
10. Worksheets for developing a scaling-up strategy / ExpandNet-WHO, 2012. 23 p. URL: https://expandnet.net/PDFs/ExpandNet-WHO_Worksheets_-_July_2012.pdf (дата звернення: 12.06.2019).
11. Scaling up / FAO UN: Investment Learning Platform. URL: <http://www.fao.org/investment-learning-platform/themes-and-tasks/scaling-up/en/> (дата звернення: 12.12.2019).
12. Journeys to Scale. Accompanying the Finalists of the Innovations in Education Initiative / Center for Education Innovations, UNICEF. 2016. 154 p. URL: https://www.educationinnovations.org/sites/default/files/Journeys_to_Scale_-_Full_Report.pdf (дата звернення: 12.06.2019).
13. Spira F., Tshiningayamwe S. Scaling ESD / Issues and trends in Education for Sustainable Development; A. Leicht, J. Heiss, W.J. Byun (eds); UNESCO, 2018. P. 197—214. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0026/002614/261445e.pdf> (дата звернення: 21.09.2018).
14. Idea to Impact: A Guide to Introduction and Scale of Global Health Innovations / USAID. 2015. 80 p. URL: <https://www.usaid.gov/cii/guide-introduction-and-scale> (дата звернення: 12.06.2019).
15. The Role of Pilot Programs: Approaches to Health Systems Strengthening. MD: Partners for Health Reform *plus*, Bethesda, Abt Associates Inc. August 2004. 102 p. URL: <http://www.phrplus.org/Pubs/sp13.pdf> (дата звернення: 12.06.2019).
16. Hartmann A., Linn J.F. Scaling Up Through Aid — the Real Challenge / The Brookings Institution. Global Views. Policy Brief. 2008. 8 p. URL: <https://www.brookings.edu/research/scaling-up-through-aid-the-real-challenge/> (дата звернення: 12.06.2019).
17. Perlman J., Winthrop R., Winthrop R., McGivney E. Millions Learning. Scaling Up Quality Education in Developing Countries / Brookings Institution. 2016. 83 p. URL: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/04/FINAL-Millions-Learning-Report.pdf> (дата звернення: 12.06.2019).
18. Bradach J. Going to Scale. The Challenge of Replicating Social Programs (2003). *Stanford Social Innovation Review*. 2003. P. 18—25 URL: https://ssir.org/images/articles/2003SP_feature_bradach.pdf (дата звернення: 12.06.2019).
19. Coburn C.E. Rethinking Scale: Moving Beyond Numbers to Deep and Lasting Change. *Educational Researcher*. 2003. Vol. 32, № 6. P. 3—12. URL: https://www.researchgate.net/publication/237932539_Rethinking_Scale_Moving_Beyond_Numbers_to_Deep_and_Lasting_Change (дата звернення: 02.03.2020).
20. Dunst C.J., Trivette C.M., Masiello T., McInerney M. Scaling Up Early Childhood Intervention Literacy Learning Practices / Center for Early Literacy Learning (CELL) papers. 2006. Vol. 1, № 2. 10 p. URL: http://www.earlyliteracylearning.org/cellpapers/cellpapers_v1_n2.pdf (дата звернення: 12.06.2019).
21. Mickelsson M., Danielsson A. Scaling and Subjectification in an ESD Educational Project. *Journal of Education for Sustainable Development*. 2018. 12 (1). P. 28—46. URL: <https://doi.org/10.1177/0973408218773268> (дата звернення: 12.06.2019).

22. Mickelsson M., Kronlid D.O., Lotz-Sisitka H. Consider the unexpected: scaling ESD as a matter of learning. *Environmental Education Research*. 2019. Vol. 25, Iss. 1. P. 135—150. <https://doi.org/10.1080/13504622.2018.1429572> (дата звернення: 02.03.2020).
23. Samoff J., Molapi Sebatane E., Dembélé M. Scaling Up by Focusing Down: Creating Space to Expand Education Reform / Revised for inclusion in the publication resulting from the Biennial Meeting of the Association for the Development of Education in Africa (Arusha, Tanzania, 7—11 October 2001). 2003. 36 p. URL: <http://www.rocare.org/SCALE7.pdf> (дата звернення: 12.06.2019).
24. Sutoris P. Ethically scaling up interventions in educational development: a case for collaborative multi-sited ethnographic research. *Comparative Education*. 2018. Vol. 54, Iss. 3. P. 390—410. <https://doi.org/10.1080/03050068.2018.1481622> (дата звернення: 02.03.2020).
25. Taylor L., Nelson P., Adelman H.S. Scaling-Up Reforms Across a School District. *Reading & Writing Quarterly*. 1999. № 15. P. 303—325. URL: http://smhp.psych.ucla.edu/publications/21_scaling-up_reforms_across_a_school.pdf (дата звернення: 12.06.2019).

REFERENCES

1. Scaling up poverty reduction. Special report (2004). *Development OUTREACH*. World Bank Institute, 6:3. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/308651468216967934/pdf/263900NEWS0REP1o0A2005100101PUBLIC1.pdf>
2. Duflo, E. (2004). Scaling Up and Evaluation. *Annual World Bank Conference on Development Economics 2004*, 341-369. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/146321468782136917/pdf/28101.pdf>
3. Improving Health Service Delivery in Developing Countries: From Evidence to Action (2009). David H. Peters ... [et al.] (Eds.). The International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank. Washington. <https://doi.org/10.1596/978-0-8213-7888-5>
4. *Guidance note. Scaling up Development Programmes* (2013). UNDP. URL: https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/poverty-reduction/participatory_localdevelopment/guidance-note--scaling-up-development-programmes.html
5. *Spark, Scale, Sustain. Innovation for the Sustainable Development Goals: 2016 Year in Review* (2016). UNDP. URL: [https://www.undp.org/content/dam/undp/library/innovation/Version 24 web friendly - August 2 - Annual Report 2016 V17.pdf](https://www.undp.org/content/dam/undp/library/innovation/Version%2024%20web%20friendly%20-%20August%20-%20Annual%20Report%202016%20V17.pdf)
6. *Beginning with the end in mind. Planning pilot projects and other programmatic research for successful scaling up* (2011). WHO, ExpandNet. URL: https://www.who.int/reproductivehealth/publications/strategic_approach/9789241502320/en/
7. *Nine steps for developing a scaling-up strategy* (2010). WHO. ExpandNet. URL: [https://www.expandnet.net/PDFs/ExpandNet-WHO Nine Step Guide published.pdf](https://www.expandnet.net/PDFs/ExpandNet-WHO%20Nine%20Step%20Guide%20published.pdf)
8. *Practical guidance for scaling up health service innovations* (2009). WHO. ExpandNet. URL: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/44180/9789241598521_eng.pdf;jsessionid=763465865FC99FE0B1366249D5A1AADD?sequence=1
9. *Scaling Up Educational Interventions in Nigeria: A Call to Action* (2016). The Education Partnership Centre (TEP). ExpandNet. URL: https://tepcentre.com/wp-content/uploads/2017/05/TEPCentre-ExpandNet-Scaling-Up-WhitePaper_11Aug2016.pdf
10. *Worksheets for developing a scaling-up strategy* (2012). ExpandNet-WHO. URL: [https://expandnet.net/PDFs/ExpandNet-WHO Worksheets - July 2012.pdf](https://expandnet.net/PDFs/ExpandNet-WHO%20Worksheets%20-%20July%202012.pdf)
11. *Scaling up* (n.d.). FAO UN: Investment Learning Platform. URL: <http://www.fao.org/investment-learning-platform/themes-and-tasks/scaling-up/en/>

12. *Journeys to Scale. Accompanying the Finalists of the Innovations in Education Initiative* (2016). Center for Education Innovations, UNICEF. URL: [https://www.educationinnovations.org/sites/default/files/Journeys to Scale - Full Report.pdf](https://www.educationinnovations.org/sites/default/files/Journeys%20to%20Scale%20-%20Full%20Report.pdf)
13. Spira, F., & Tshiningayamwe, S. (2018). Scaling ESD. *Issues and trends in Education for Sustainable Development*. A. Leicht, J. Heiss, W.J. Byun (Eds.). UNESCO. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0026/002614/261445e.pdf>
14. *Idea to Impact: A Guide to Introduction and Scale of Global Health Innovations* (2015). USAID. URL: <https://www.usaid.gov/cii/guide-introduction-and-scale>
15. *The Role of Pilot Programs: Approaches to Health Systems Strengthening* (2004). MD: Partners for Health Reformplus, Bethesda, Abt Associates Inc. URL: <http://www.phrplus.org/Pubs/sp13.pdf>
16. Hartmann, A., & Linn, J.F. (2008). Scaling Up Through Aid - the Real Challenge. *The Brookings Institution. Global Views. Policy Brief 2008-03*. URL: <https://www.brookings.edu/research/scaling-up-through-aid-the-real-challenge/>
17. Perlman, J., Winthrop, R., Winthrop, R., & McGivney, E. (2016). *Millions Learning. Scaling Up Quality Education in Developing Countries*. Brookings Institution. URL: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/04/FINAL-Millions-Learning-Report.pdf>
18. Bradach, J. (2003). Going to Scale. The Challenge of Replicating Social Programs. *Stanford Social Innovation Review*. Spring 2003. 18-25. URL: https://ssir.org/images/articles/2003SP_feature_bradach.pdf
19. Coburn, C.E. (2003). Rethinking Scale: Moving Beyond Numbers to Deep and Lasting Change. *Educational Researcher*, August/September 2003, Vol. 32, No. 6, 3-12. URL: https://www.researchgate.net/publication/237932539_Rethinking_Scale_Moving_Beyond_Numbers_to_Deep_and_Lastning_Change
20. Dunst, C.J., Trivette, C.M., Masiello, T. & McInerney, M. (2006). Scaling Up Early Childhood Intervention Literacy Learning Practices. *Center for Early Literacy Learning (CELL) papers, 1:2*. URL: http://www.earlyliteracylearning.org/cellpapers/cellpapers_v1_n2.pdf
21. Mickelsson, M., & Danielsson, A. (2018). Scaling and Subjectification in an ESD Educational Project. *Journal of Education for Sustainable Development*, March 2018, 12(1), 28-46. <https://doi.org/10.1177/0973408218773268>
22. Mickelsson, M., Kronlid, D.O. & Lotz-Sisitka, H. (2019). Consider the unexpected: scaling ESD as a matter of learning. *Environmental Education Research*, 25:1, 135-150. <https://doi.org/10.1080/13504622.2018.1429572>
23. Samoff, J., Molapi Sebatane, E. & Dembélé, M. (2003). *Scaling Up by Focusing Down: Creating Space to Expand Education Reform*. Revised for inclusion in the publication resulting from the Biennial Meeting of the Association for the Development of Education in Africa Arusha, Tanzania, 7-11 October 2001. URL: <http://www.rocare.org/SCALE7.pdf>
24. Sutoris, P. (2018). Ethically scaling up interventions in educational development: a case for collaborative multi-sited ethnographic research. *Comparative Education*, 54:3, 390-410. <https://doi.org/10.1080/03050068.2018.1481622>
25. Taylor, L., Nelson, P. & Adelman, H.S. (1999). Scaling-Up Reforms Across a School District. *Reading & Writing Quarterly*, 15, 303-325. URL: http://smhp.psych.ucla.edu/publications/21_scaling-up_reforms_across_a_school.pdf

Стаття надійшла до редакції журналу 13.04.2020.

O.M. Khmelevska, PhD (Economics), Leading Researcher
Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the NAS of Ukraine
01032, Ukraine, Kyiv, Blvd Taras Shevchenko, 60
E-mail: kh_o@ukr.net
ORCID 0000-0002-6982-1312

EDUCATIONAL NOVATIONS: SCALING UP AND INSTITUTIONAL PRACTICES

The educational novations that have already proven their effectiveness and relevance at the level of pilot projects, programs, practices, including in other countries, are considered as one of the ways to improve the quality of education in Ukraine. It demands using the applied potential of the concept of scaling up, which allows to justify the structure and algorithm of interrelated actions at different institutional and managerial levels.

The relevance of the article is determined by the fact that a scaling up in the field of education at international level is currently influenced by interdisciplinary intelligence and the rapid accumulation of empirical data in new areas of educational activities, including sustainable development. However, among domestic scientists and experts, the topic of scaling up still remains undervalued. This presupposes the expediency of generalizing the conceptual framework and institutional scaling up practices for further conceptualization of the scaling up process.

The purpose of this article is to formulate a multidimensional conceptualization of scaling up of educational novations, which takes into account modern theoretical and empirical studies of scaling up in socially significant areas, as well as the logic of consistency of key components, processes and results of scaling up.

The novelty of this study is characterized by the following provisions. The multidimensional conceptualization of scaling up of educational novations was further developed. It is suggested to consider novation as a scaling object, because this notion is broader than innovation and covers a wider range of educational activities, including the implementation of sustainable development principles. The necessity to introduce the English term “scaling site” into the domestic scientific circulation is grounded, which is important for understanding and interpretation of the scaling up conception.

Among the results of the study it is worth noting the author’s proposed visualization of the scaling up model, which generates various interdisciplinary ideas and structures of the scaling up process from a systemic point of view and covers the key stages and cycles of scaling up. The focus is also on elements and strategies of scaling up (subjects, contexts, dimensions, resources and financial models, approaches and drivers of scaling up), adaptation scenarios (sites, levels, sectors, cycles and duration of scaling up) and object transformation scenarios (including the monitoring and evaluation). The study allows concluding that it is appropriate to use the scaling up conception in areas of educational activities, for which the effectiveness and rates of implementation of relevant novations are critical.

Keywords: educational novation, scaling up conception, scaling object, scaling subject, scaling site, scaling strategy, scaling scenario.